

УДК: 65.011.1

ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Козирєва О.В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

РЕЗЮМЕ

У статті визначено основні блоки оцінки корпоративної соціальної відповідальності фармацевтичного підприємства. За результатами аналізу існуючих методик оцінки рівня корпоративної соціальної відповідальності відібрано конкретні показники, які характеризують екологічну, суспільну, трудову та економічну відповідальність фармацевтичного підприємства перед навколишнім середовищем, суспільством, персоналом та акціонерами.

Ключові слова. Корпоративна соціальна відповідальність, фармацевтичне підприємство, соціально-відповідальна сфера, індикатори оцінки рівня корпоративно-соціальної відповідальності.

На сьогодні значну роль у забезпеченні конкурентоздатності, досягненні високої продуктивності та прибутковості фармацевтичного виробництва відіграють соціально-відповідальні функції підприємства. Подібна трансформація суспільних цінностей та пріоритетів вимагає внесення змін до діючої практики управління фармацевтичними підприємствами (ФП), забезпечення інтеграції принципів, методів та інструментів соціальної відповідальності у діяльність ФП.

Вагомий вклад у становлення, розвиток та дослідження особливостей соціально-відповідального підходу до ведення виробничої діяльності внесли вітчизняні та зарубіжні вчені. а саме: І. Акімова, Ю. Благов, Т. Бредгард, П. Друкер, Ф. Євдокімов, А. Керолл, Ф. Котлер, С. Літовченко, М. Мескон, Дж. Мун, Г. Назаров, Л. Ненсі та інші. Однак, у науковій літературі не існує єдиної думки щодо базових складових концепції корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), їх ієрархічної підпорядкованості, впливу на конкурентні

позиції підприємства на ринку та загальні результати діяльності підприємницьких структур. Саме тому, виникає необхідність в обґрунтуванні методичного підходу до оцінки КСВ ФП.

Результати аналізу міжнародних методик оцінки рівня КСВ підприємств та публікацій вітчизняних і зарубіжних вчених дозволяють визначити сукупний перелік показників (індикаторів), що можуть бути застосовані для оцінки окремих складових КСВ та виступити основою запропонованого методичного підходу, серед переваг якого варто відмітити наступне:

- наукове обґрунтування діяльності у сфері КСВ, що дозволяє забезпечити об'єктивність вибору напрямів та мінімізувати вплив факторів, що носять суб'єктивний характер;
- комплексність та широке охоплення складових при аналізі діяльності ФП у сфері КСВ;
- визначення орієнтирів покращення діяльності у даній сфері через формування нормативних (порогових) значень показників [1-8].

Зважаючи на те, що діяльності ФП у сфері КСВ оцінюється за допомогою великої кількості показників (індикаторів), в основу формування їх остаточного переліку було покладено наступні принципи: адекватності системи показників задачі дослідження, наявності інформаційного забезпечення, охоплення всіх складових прояву КСВ, уникнення дублювання показників, чіткість та однозначність ідентифікації значень (негативних чи позитивних) показників [9].

Так, оцінити екологічну складову КСВ ФП підприємства можна проаналізувавши значення показників, які дозволяють визначити ефективність та економічність природоохоронної діяльності підприємства, а саме коефіцієнтів сплати екологічних зборів, втрат ФП від нерационального природокористування, достатності та ефективності витрат на природоохоронні заходи, екологоемності продукції підприємства. Звичайно, напрями оптимізації даних показників є довідковими, однак вони дозволяють оцінити у динаміці зміни, що відбуваються на ФП, порівнявши результати, отримані протягом певного періоду часу.

Однак, найбільш складною частиною оцінки загального рівня КСВ, на нашу думку, є визначення рівня суспільної відповідальності підприємства, яке передбачає врахування діяльності ФП у системах підприємство - зовнішні зацікавлені сторони (це показники, що характеризують рівень податкового навантаження, наявності економічних втрат, якість продукції, забезпеченість підприємств закладами соціальної інфраструктури та рівень її фінансування, практику надання благодійної допомоги, політику працевлаштування інвалідів тощо), а також визначення інформаційної складової (інформаційної відкритості) у відносинах підприємства із зацікавленими групами. Складність оцінки даної складової зумовлена існуванням великої кількості зацікавлених сторін, які мають вплив на роботу ФП і інтереси яких необхідно враховувати при запровадженні принципів КСВ у діяльність.

В той же час, оцінка трудової відповідальності передбачає дослідження сукупності показників, що визначають якісний склад персоналу (показники вікового, освітнього та професійного рівня тощо), оцінюють рух робочої сили (коефіцієнти плинності), рівень заробітної плати (показники зростання заробітної плати по відношенню до темпів зростання продуктивності праці та середнього рівня оплати праці по Україні, рівня заборгованості), умови та безпеку праці (показники виробничого травматизму, відповідності умов праці санітарно-гігієнічним нормам, фінансування заходів з охорони праці та покращення санітарно-гігієнічних умов тощо), тобто характеризують основні напрями прояву соціально-відповідального підходу керівництва ФП до відносин з працівниками.

На нашу думку, досягнення ФП нормативних (порогових) значень даних показників свідчить про запровадження на підприємстві соціально-відповідального підходу до ведення діяльності. Показники (індикатори) носять векторний, спрямований характер та виражаються через інтервальні значення, що дозволяє ефективніше управляти КСВ ФП з врахуванням зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовища [9].

Варто зазначити, що нормативні (порогові) значення показників повинні підлягати систематичному перегляду та уточненню викликане тим, що значна їх

частина визначається відповідними нормативно-правовими актами, внесення змін до яких зумовлює зміни значень показників КСВ ФП.

Що стосується оцінки економічної відповідальності, то її, на нашу думку, необхідно визначати шляхом оцінки економічного стану ФП, який характеризує здатність підприємства саморозвиватися на певний момент часу. Він визначається системою показників, що дають можливість оцінити наявність, розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів за методикою, що запропонована Посилкіною О.В. [10].

Комплексна оцінка економічного стану підприємства передбачає проведення дослідження за наступними напрямками: дослідження рентабельності, фінансової стійкості підприємства; дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, оцінка динаміки та стану ліквідності та платоспроможності; визначення резервів підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства.

Таким чином, під час оцінки рівня КСВ ФП необхідно дотримуватися певної послідовності, що дозволить забезпечити об'єктивність та повноту отриманих даних, врахувати особливості розвитку ФП у часі та визначити його місце серед інших підприємств галузі, а саме (рис.):

- 1) провести порівняння основних показників діяльності ФП з їх нормативними значеннями;
- 2) порівняти основні показники діяльності ФП з аналогічними показниками інших підприємств галузі;
- 3) порівняти показники діяльності ФП з аналогічними даними за попередні роки для визначення тенденцій погіршення чи покращання ситуації.

Крім того, на кожному етапі оцінки рівня КСВ необхідно визначати та фіксувати відхилення (позитивні чи негативні), виявлені при порівнянні фактичних значень показників (індикаторів) із базовими (нормативними (пороговими) значеннями, значеннями показників інших підприємств галузі, аналогічними даними за попередні періоди), та виявляти причини їх виникнення.

Варто відмітити, що запропоновані показники оцінки КСВ ФП описують окремі прояви соціально-відповідального підходу до ведення виробничо-господарської діяльності ФП, тобто не дають можливість визначити загальний рівень КСВ. Розв'язати дану проблему дозволяє розрахунок таксономічного показника, який виступає синтетичною величиною, що складається з усіх ознак, які характеризують об'єкт дослідження.

Для розрахунку таксономічного показника всі показники сукупності приводяться до одного типу – стимуляторів. Дестимулятори замінюються на стимулятори за допомогою формули 1.

$$a_{ij} = 1 - y_{ij}, \text{ де} \quad (1)$$

y_{ij} – і-та реалізація j-ої ознаки-дестимулятора.

Таксономічний показник знаходиться за формулою:

$$M_i = i - \frac{d_i}{c}, \text{ де} \quad (2)$$

i – одиничний вектор

$$d_i = \left[\sum_{j=1}^n (x_{ij} - x_{ij}^{\max})^2 \right]^{1/2}; \quad (3)$$

$$c = \bar{x} + \alpha s_d, \text{ де} \quad (4)$$

$$\bar{x} = \frac{1}{t} \sum_{i=1}^t d_i; \quad (5)$$

$$s_d = \left[\frac{1}{t} \sum_{i=1}^t (d_i - \bar{x})^2 \right]^{1/2}; \quad (6)$$

n – число ознак, t – число об'єктів дослідження, α - деяке додатне число, яке вибирається таким чином, щоб значення показника M змінювалося в інтервалі від 0 до 1, згідно правила «трьох (двох) сігм» найчастіше його значення приймається за $\alpha=2$ чи $\alpha=3$.

Інтерпретація значення таксономічного показника є наступною – із зростанням рівня КСВ ФП величина його збільшується, що свідчить про покращання діяльності підприємства у соціально-відповідальній сфері.

Звичайно, детальна характеристика КСВ ФП вимагає поряд із врахуванням узагальненого таксономічного показника, який є своєрідною «рейтинговою» оцінкою досягнень ФП у сфері КСВ, дослідження окремих показників КСВ, які виступають індикаторами негативного чи позитивного впливу окремих заходів, що впроваджуються на ФП. Лише поєднуючи ці дві складові, можна сформулювати основи для ефективного моніторингу та оцінки діяльності ФП у сфері КСВ, визначення напрямів покращення КСВ діяльності.

В той же час, розгляд світових методик оцінки рівня КСВ дозволив визначити основні шляхи покращення процесу оцінки рівня КСВ, що сприятиме його поширенню серед вітчизняних фармацевтичних підприємств.

По-перше, в основу оцінки рівня КСВ слід покласти ті показники, які розраховуються на ФП під час підготовки статистичної, фінансової та бухгалтерської звітності.

По-друге, для забезпечення оцінки результатів діяльності окремого підприємства та порівняння роботи різних підприємств фармацевтичної галузі у сфері КСВ слід визначити нормативні чи оціночні значення показників рівня КСВ.

По-третє, визначення рівня КСВ окремого підприємства варто проводити у декілька етапів, зосереджуючи основну увагу при цьому на оцінці 4 логічних складових загального рівня КСВ ФП (рис. 1).

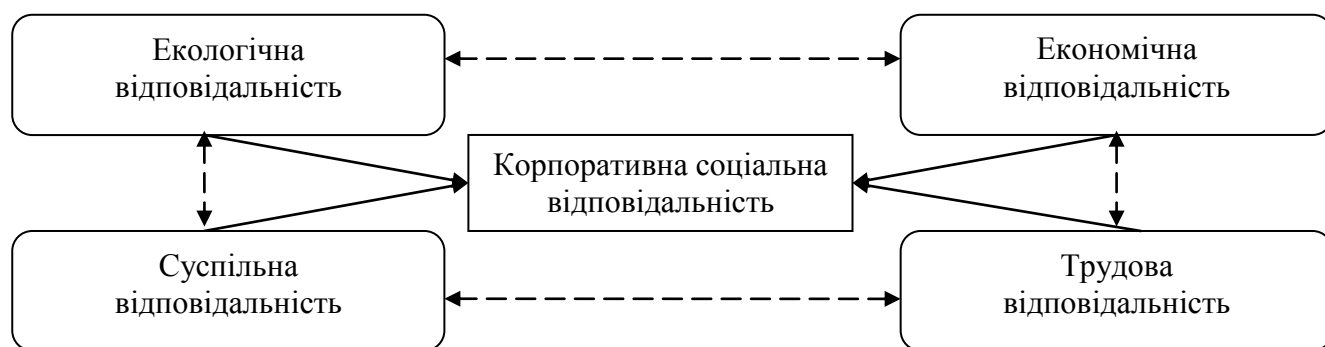


Рис. 1. Основні складові КСВ ФП

Перелік показників оцінки екологічної, суспільної та трудової відповідальності, методика їх розрахунку, нормативні (порогові) значення показників (індикаторів) оцінки окремих напрямів прояву КСВ та методику їх

розрахунків було визначено на основі аналізу діючих нормативно-правових актів, публікацій, які стосуються суміжних сфер та розкривають питання оцінки екологічної безпеки виробництва, оподаткування підприємства, відносин із різними групами зацікавлених сторін, управління та розвитку персоналу, процедури проведення фінансово-економічного аналізу.

В результаті загальний перелік показників, що визначають основні складові КСВ ФП, а саме його екологічну, суспільну трудову та економічну відповідальність, матиме наступний вигляд (рис. 2).

Загалом, алгоритм оцінки рівня КСВ ФП, окрім зазначених елементів, має включати проведення його постійного моніторингу шляхом розрахунку показників з метою відстеження відхилень, їх фіксації та прийняття управлінських рішень для їх усунення. Набір заходів щодо збільшення рівня КСВ окремих ФП має бути розроблений для підвищення всіх показників. Моніторинг показників КСВ має здійснюватися за принципом зворотного зв'язку як методу впливу результатів діяльності системи на визначення структури та необхідних обсягів затрат вхідних ресурсів.

В результаті, загальна схема оцінки як основи покращення рівня КСВ ФП виглядатиме наступним чином рис. 3.

Висновки:

Як бачимо запропонована схема оцінки рівня КСВ ФП має певне практичне застосування. За допомогою даної оцінки можна оцінити рейтинг ФП, недоліки їх діяльності в соціальній сфері, пропонувати напрями покращання соціальної спрямованості у роботі ФП, визначати заходи для підвищення рівня КСВ.

Література

1. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний механізм ефективності менеджменту персоналу: методологія та концепція формування. Наукове видання / Н. Л. Гавкалова. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. – 400 с.

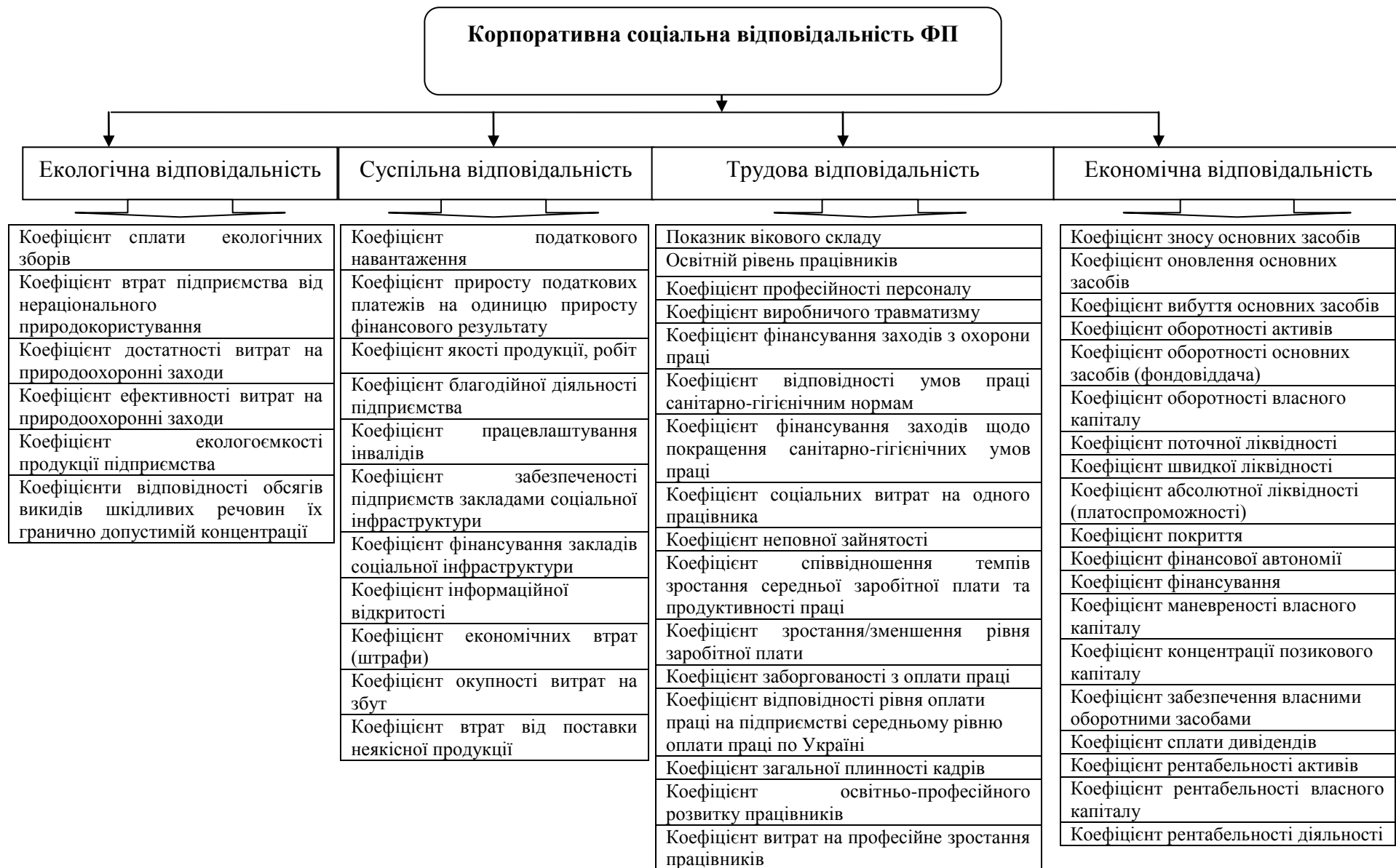


Рис. 2. Загальний перелік показників оцінки рівня КСВ ФП



Рис. 3. Запропонована схема оцінки рівня КСВ ФП

2. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств / О. І. Гадзевич. – К.: Кондор, 2004. – 180 с.

3. Економічний аналіз / М. М. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченька. – К.: КНЕУ, 2010. – 540 с.

4. Економічний аналіз господарської діяльності / В. І. Іваненко, М. А. Болюх, - К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2010. – 204 с.

5. Економічний аналіз підприємств / Б. С. Кругляк, Т. П. Бондар, О. Б. Зайцева, А. І. Ковальова, Г. В. Скиба. – Хмельницький: Хмельницький державний університет, 2004. – 420 с.

6. Іванов Ю. Б. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів. Наукове видання / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискіба, В. В. Карпова, Л. М. Карпов, І. А. Серова; [За заг. ред. д.е.н., професора Ю. Б. Іванова]. – Харків: ХНЕУ, 2006. – 240 с.

7. Кричевский Н. А. Корпоративная социальная ответственность / Н. А. Кричевский, С. Ф. Гончаров. – М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и Ко", 2009. – 216 с.

8. Крушельницька О. В. Управління персоналом / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К.: Кондор. – 2005. – 296 с.

9. Гончаров В. М. Формування стратегії управління розвитком промислового підприємства на основі показників ефективності: Монографія / В. М. Гончаров, М. В. Макаренко, В. Ю. Припутень. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 136 с.

10. Посилкіна О.В. Інноваційно-інвестиційний розвиток фармацевтичного виробництва: проблеми фінансового забезпечення: Монографія / М-во охорони здоров'я України; Нац. фармац. акад. України – Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2002. – 528 с.

SUMMARY. The article outlines the main blocks evaluate corporate social responsibility of pharmaceutical companies. According to the analysis of the existing methodologies for assessing the level of corporate social responsibility are selected specific indicators of environmental, social, labor and economic responsibility of the pharmaceutical companies to the environment, the community, employees and shareholders.

РЕЗЮМЕ. В статье определены основные блоки оценки корпоративной социальной ответственности фармацевтического предприятия. По

результатам анализа существующих методик оценки уровня корпоративной социальной ответственности отобраны конкретные показатели, характеризующие экологическую, общественную, трудовую и экономическую ответственность фармацевтического предприятия перед окружающей средой, обществом, персоналом и акционерами.